

KALENDARZ ROZWOJU MOWY DZIECKA

Leon Kaczmarek wymienia cztery okresy rozwoju mowy dziecka:

- okres melodii,
- okres wyrazu,
- okres zdania,
- okres swoistej mowy dziecięcej.

Okres melodii przypada od narodzin dziecka do pierwszego roku życia. Po urodzeniu dziecko porozumiewa się za pomocą krzyku. Wtedy też matka wie, że dziecko oddycha, że jest zdrowe. Krzyk dziecka zalicza się do ćwiczeń narządu oddechowego.

Około 2-3 miesiąca życia, dziecko przygotowuje się do mówienia poprzez ćwiczenia narządów artykulacyjnych jakim jest głużenie. Następnie około 6 miesiąca życia dziecko zaczyna już gaworzyć. Przejawia się to powtarzaniem dźwięków, sylab. W tym okresie życia u dziecka pojawiają się samogłoski i spółgłoski. Jest to okres, w którym należy się zastanowić nad odstawieniem smoczka na najwyższą półkę, gdyż przetrwałe używanie smoczka przez dziecko powoduje nieprawidłową pracę mięśni jamy ustnej, wadę zgryzu i późniejszą niewłaściwą artykulację głosek.

Od 8 do 9 miesiąca życia dziecko zaczyna reagować na mowę mówcy, powtarza różne dźwięki. Zalecane jest przywitanie pierwszych urodzin dziecka bez smoka, jest to dobry moment, gdyż dziecko nie ma tak dużo odruchów ssania w porównaniu z poprzednimi miesiącami życia. Pierwsze wyrazy u dziecka pojawiają się pod koniec pierwszego roku życia.

W **okresie wyrazu** między 1 a 2 rokiem życia pojawiają się prawie wszystkie samogłoski poza samogłoskami: ą, ę. Artykulacja dziecka jest jeszcze zniekształcona, bo pracuje zazwyczaj środkową częścią języka. Około 2 roku życia obserwuje się tworzenie prostych zdań.

Okres zdania przypada między 2 a 3 rokiem życia. W tym czasie dziecko nadal doskonali swoją mowę. Zdania są przez dziecko wydłużane i wzbogacane o nowe części mowy czyli czasowniki, rzeczowniki i zaimki. Nie należy wówczas używać zdrobnień, gdyż dziecko może utrwalić sobie błędne wzorce słowne. W tym okresie może pojawić się także jąkanie fizjologiczne, które należy obserwować i udać się do specjalisty logopedy po poradę.

Okres swoistej mowy dziecięcej ma miejsce między 3 a 7 rokiem życia. w tym okresie dziecko nadal doskonali swoją mowę.

Trzylatek posługuje się w tym okresie zadaniami kilkuwyrazowymi. Wypowiada wszystkie

samogłoski oraz spółgłoski: p, pi, b, bi, m, mi, n, ni, f, fi, w, wi, t, d, n, l, li, ł, j, k, ki, g, gi, h, hi, ś, ź, ć, dź. Nabywa umiejętności rozpoznawania różnic zachodzącymi między głoskami.

Głoski sz, ż, cz, dż pojawiają się w wymowie dziecka między 4 a 5 rokiem życia, choć mogą jeszcze być zamieniane na łatwiejsze odpowiedniki. Głoska r często jest zastępowana głoską j bądź l.

Sześciolatek powinien już realizować prawidłowo wszystkie głoski. W tym okresie zdania i mowa spontaniczna są już zbudowane poprawnie pod względem gramatycznym i logicznym. Proces rozwoju języka, wzbogacania słownictwa nadal jeszcze trwa.

Od 3 do 6 roku życia

TWOJE DZIECKO

- Potrafi opowiedzieć bajkę lub zdarzenie.
- Buduje różnorodne typy zdań, które są coraz bardziej złożone.
- Zadaje bardzo dużo pytań, prowadzi swobodne rozmowy.
- Zaczyna wyrażać mową własne potrzeby psychiczne, przeżycia wewnętrzne swoje i innych ludzi.
- Stopniowo opanowuje mowę dorosłych.

Po względem artykulacyjnym:

- czterolatek powinien poprawnie wymawiać głoski: „s, z, c, dz”,
- w mowie pięcioletka pojawiają się głoski: „sz, ż, cz, dż,
- sześciolatek poprawnie wymawia wszystkie głoski.

DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE ROZWÓJ MOWY

- Rozmawiaj z dzieckiem i okazuj zadowolenie kiedy ono przychodzi z tobą porozmawiać.
- Czytaj mu dłuższe opowiadania i zachęcaj do wymyślenia własnych historyjek.
- Ucz dziecko wierszyków i rymowanek. Układajcie własne, rymujące się teksty.
- Graj z dzieckiem w gry z określonymi regułami.
- Pomagaj segregować przedmioty, rozpoznawać kolory i figury geometryczne.
- Rozwijaj u dziecka umiejętność dzielenia słów na sylaby.
- Kontroluj ilość czasu spędzonego przy komputerze i telewizorze.
- Interesuj się postępami edukacyjnymi dziecka w przedszkolu lub szkole.

Poproś stomatologa o sprawdzenie stanu uzębienia i zgryzu Twojego dziecka.

Ćwiczenia usprawniające wargi

- **Balonik** - nadymanie policzków, usta ściągnięte (dla urozmaicenia bawimy się w baloniki, które pękają przekłute palcami).
- **Całuski** - usta układamy w "ciup" i cmokamy posyłając do siebie buziaki.
- **Niejadek** - usta wciągamy w głąb jamy ustnej.
- **Zmęczony konik** - parskanie wargami.
- **Podwieczorek pieska** - chwytanie ustami drobnych cukierków, chrupek, kawałków skórki chleba, itp.
- **Kto silniejszy?** - napinanie warg w pozycji rozciągniętej. Dwie osoby siedzące naprzeciw siebie trzymają ustami kartkę papieru i każdy ciągnie w swoją stronę. Uwaga - dajmy dziecku szansę wygrania zawodów.
- **Rybka** - powolne otwieranie i zamykanie warg tworzących kształt koła, zęby "zamknięte"
- **Świnka** - wysuwanie obu warg do przodu, udając ryjek świnki.
- **Wąsy** - wysuwanie warg jak przy wymawianiu u, położenie na górnej wardze słomki lub ołówka i próby jak najdłuższego utrzymania.
- **Drzwi do domu** - buzia to domek krasnoludka, a wargi to drzwi do domku. Pokaż jak wargi ściągnięte do przodu, otwierają się i zamykają.
- **Straż pożarna** - wyraźne wymawianie samogłosek w parach: e o, i u, a u
- **Suszarka** - utrzymywanie przy pomocy warg słomki, wciąganie powietrza nosem, wydychanie przez słomkę na dłoń (odczuwanie ciepłego powietrza).
- **Pojazdy** - naśladowanie poprzez wibrację warg warkotu motoru, helikoptera itp.

Ćwiczenia usprawniające język (pionizacja)

- Dotykamy palcem lub zimną łyżeczką podniebienia tuż za górnymi zębami, nazywając je zaczarowanym miejscem, parkingiem itp.. w którym język (krasnoludek, samochód) powinien przebywać, gdy mamy zamkniętą buzię.
- Przytrzymywanie czubkiem języka przy podniebieniu rodzynek, pastylek pudrowych, cukierków halls (z wgłębieniem w środku) itp.
- Zlizywanie nutelli, mleka w proszku itp. z podniebienia przy szeroko otwartych ustach.
- **Konik jedzie na przejażdżkę** - naśladowanie konika stukając czubkiem języka o podniebienie, wydając przy tym charakterystyczny odgłos kłaskania.
- **Winda** - otwórz szeroko buzię, poruszaj językiem tak, jakby był windą - raz do góry, raz do dołu.
- **Karuzela** - dzieci bardzo lubią kręcić się w koło, twój język także. Włóż język między wargi a dziąsła i zakręć nim raz w prawą, raz w lewą stronę.

- **Chomik** - wypycha policzki jedzeniem, a ty pokaż jak można wypchnąć policzki językiem, raz z prawej raz z lewej strony.
- **Malarz** - maluje sufit dużym pędzlem. Pomaluj pędzlem (językiem) swoje podniebienie, zaczynając od zębów w stronę gardła.
- **Młotek** - wbijamy gwoździe w ścianę. Spróbuj zamienić język w młotek i uderzaj o dziąsła tuż za górnymi zębami, naśladując wbijanie gwoźdźcia.
- **Żyrafa** - ma długą szyję, wyciąga mocno szyję do góry. Otwórz szeroko usta i spróbuj wyciągnąć język do góry, najdalej jak potrafisz.
- **Słoń** - ma długą trąbę i potrafi nią wszędzie dosięgnąć. Ciekawe czy potrafisz dosięgnąć językiem do ostatniego zęba na górze i na dole, z prawej i lewej strony.

Ćwiczenia powinny być prowadzone codziennie (kilka razy w ciągu dnia) przez 5 - 10 minut. Trzeba jednak pamiętać, że czas trwania i liczbę powtórzeń należy dostosować do indywidualnych możliwości dziecka. Ćwiczenia staramy się urozmaicać, prowadzić w formie zabawowej, szczególnie dla dzieci młodszych. Na początku ćwiczymy z dzieckiem przed lustrem, kiedy potrafi już wykonać je bez kontroli, można wykorzystywać każdą nadarzącą się okazję: spacer, jazdę samochodem czy drogę do przedszkola. Ćwiczenia artykulacyjne powinny być wykonane dokładnie, dlatego nie jest wskazany pośpiech, ani zbyt duża liczba ćwiczeń w ciągu jednych zajęć. Korzystniej jest powtarzać je przy różnych okazjach, aż zostanie osiągnięta precyzja i szybkość ruchów narządów artykulacyjnych.

PAMIĘTAJMY! Efektywność ćwiczeń możliwa jest tylko poprzez wielokrotne powtarzanie.

Gimnastykę aparatu mowy rozpoczynamy od ćwiczeń najprostszych stopniowo zwiększając ich trudność. Na początku możemy wykorzystać naturalne sytuacje:

- Po posiłku pozwólmy dziecku wylizać talerz językiem jak kotek. To ćwiczenie mniej eleganckie, za to bardzo skutecznie gimnastykuje środkową część języka.
- Po śniadaniu posmarujmy dziecku wargi miodem, kremem czekoladowym lub mlekiem w proszku i poprośmy, aby zlizał je dokładnie jak miś czy kotek.
- Kiedy dziecko ziewa nie gańmy go, lecz poprośmy, aby ziewnęło jeszcze kilka razy, zasłaniając usta.
- Jeśli dziecko dostało lizaka zaproponujmy mu, aby lizało go unosząc czubek języka ku górze.
- Przy porannym i wieczornym myciu zębów zaproponujmy dziecku liczenie zębów lub witanie się z nimi w ten sposób, aby czubek języka dotknął każdego zęba osobno.
- Podczas rysowania poprośmy dziecko, aby narysowało językiem kółko (dookoła warg) lub kreseczki (od jednego do drugiego kąca ust).
- Dmuchiwanie na talerz z gorącą zupą, chuchanie na zmarznięte dłonie, cmokanie, żucie pokarmów a nawet wystawianie języka to też ćwiczenia aparatu artykulacyjnego.

Z małymi dziećmi ćwiczenia prowadzimy w formie zabawowej. Skuteczną i atrakcyjną formą ćwiczeń aparatu mowy są zabawy fabularyzowane w czasie których dzieci naśladują za pomocą warg i języka ruchy zwierząt czy różne czynności.